

**2018
LOTHA**

Total marks : 90

Time : 3 hours

General instructions:

i) *Approximately 15 minutes is allotted to read the question paper and revise the answers.*

ii) *The question paper consists of 23 questions. All questions are compulsory.*

iii) *Marks are indicated against each question.*

iv) *Internal choice has been provided in some questions.*

N.B: *Check that all pages of the question paper is complete as indicated on the top left side.*

SECTION – A (Ekhao)

1. Yiphongran shi khæ zesi oküpoë engao jiang janlana:

Elhilaran topvü lo yuta epen lo tük tük to elhi etsso ji yutatükto tsütsa tsala. Yuta tükto tsütsa shi jo oya mmhom motsünga. Yutatükto tsütsa mekana yuta tsütsathi shi jo ntsinran osi jüli tsüka ranka lo chekav motsünga. Yutatükto tsütsathi kyon jina elhi topvü lo yuta etsyukae evao ji lo eyiwola. Ombo na nchukapen yuta epen lo elhi benkatala osi yuta epen lo mekana yuta etsyukae evao ji lo thakala.

Yutatükto tsütsa shi jo kyon eküm vanlan yilan topvü lo ethev lia. Khapheni, lhishüppi osi shishomozhü elhi jiang topvü lo yutatükto tsütsa shi ethev lia. Rasan elhingo lo jo yutatükto tsütsa shi jo elümoto opvü tsotso.

Ete kyon eküm mo ete na sükhying olan olan elümoto ntokala osi hojiang topvülo yuta tsütsathi ji ethev lia. Shishokhophilan thüngoë yiyenran motsünga zakto ün janlancho yakchia epüp hungkhoka. Elhilaran akvü lo ete na etsyukae vacho hojiang ünyikrachiv lhasae sia tssona ete na tssochon mmhon elio jiang topvü moni siala. Kyon ocho na yutatükto tsütsa ji ün benphia sana ombo na jo ombo elhi etssoë jiang yutatükto lo eyiewo etssov ün püingnoche, osi ombona onte ün sayakhokala.

Kyon ochona yutatükto üntsütsata sana ombo na kyon thampoe jiang üntssocheppenche lo thechia la osi onte khetsütokala. Tsüktssen tsüka na yuta üntsütsathio ji yakchia nochonori jiang elümoto ezüptokala. Kvüthüing sana jo nochonori shanchokoko tvü mpi ün shanchochev chüi siala.

Yansaron nchyua na sanrhyu lo oyi nsamü khichoe vasi yuta epen lo ün woa tssona mekana sülana woa tssona kyon sanrhyui evan jiang na ombo pono nthanjüa osi rhiyia nhyaka vankhoka, osi kyon jiang na ombo lo longtsükaji moni sikhoka.

Yutatükto tsütsa ji lhasao ji yakchia tssolüp phyolüp ünmmhon mekana tssatssorükhü ünmmhon ntokkhoka. Rasantsü esopvüi Napoleon

na yuta ejükaro sülanchö yakchia waterloo rali jilona ori jiang na nte khyothechicho. Yutatükto tsütsa lhasao ji lona reli tssolüpphyolüp elümoto liala.

Yutatükto tsütsa jo pashi mekana oya osi etssoephyo mmhom motsünga. “Yutatükto tsütsa ji jo mesao jiang zizamori ji” to Louis V na phyochö. Ombo eküm mo tssochopenche jiang jo yutatükto tsütsao ji na hansiyicho to Nelson na phyochö. Ekümrüm osi woro jiang na yuta tsütsa ün tsi khatola nchukaphen yuta tsük jiang lo onte na ovon tssöala.

Engao:

- | | | |
|-----|---|---|
| (a) | Yuta tükto tsütsa jo ntio la? | 1 |
| (b) | Eküm mo tssöcho mmhom elio jiang kvütolyui moni si khoka? | 1 |
| (c) | Tsüktssen tsüka na yuta ün tsütsathio ji yakchia ntio tssöala? | 1 |
| (d) | Yuta ün tsütsathio kyon ji na kyon thampoe jiang ntio tssotokala to eranpvüi ji na phyochö la? | 1 |
| (e) | “Yuta tükto tsütsa ji jo mesao jiang zizamori ji” to ocho na phyochö la? | 1 |
| (f) | Yansaron nchyua na sanrhyu lo oyi nsamü khichoe vasi yuta epen lo ün woa tssöna kvüto tssov la? | 1 |
| (g) | Ochoang na yuta tsütsa üntsi khatolia yuta epen lo ovon tssöa osi khvüa la? | 1 |
| (h) | Yuta tükto tsütsao ji yakchia Nelson na ombo eküm mo ntio hansiyicho to phyochö la? | 1 |
| (i) | Shiang yichak esütao yitsüng pia: | 2 |
| | (i) Pashi (ii) Nchyua | |

SECTION – B (Eramo)

2. **Oküpoe eni pi elio shi lo na ni lümcho motsünga yitsüng 100-150 na epemo erana:**
- a. **Yephongran: Ntsanrüka Ethüngta**
Mekana **6**
- b. **Thyutasanta/jantasanta shi erana:**
 Ekhae ji na khapheni sülana ero ji tsükona pungnoe ji oni jantasanta cho erana.
3. **Oküpoe eni pi elio shiang lona ni lümcho motsünga erana:**
- a. **Yiren pi elio shi khæ zesi elanchö eranchöa (copy-editing):**
 Kako ekha ji na tsoyotsori osi lüm mi wondung e piala E laphyata osi züyimzüria vanathüng kako ekha ji na lüm me noying osi jongra epiala. Limha esopvüi osi ntsinron jiang eküm kako khao jiang yakchia kyon thüngche osi essopvüi tsüphoe jiang ekümo tssöchepenche kvütoyui hansiyicho sana hojiang na ete lümmi nthiphi epiala osi hungchöe ekhiv mhanke e piale
Mekana **4**

- b. Etsa yilan/kako yitsüing 50 (Tinyan) aria erana:**
 Nio khapheni khüiringashü lo esopvüi ji. Ni na vana evamo ji lo khüiringashi lo tsothimori tsüka vana. Khaphen ji lo ekhae jiang na haphoe na khürio khürilan khüria thüing nzanchi pithokvü tsükona khaphen ji thong tsoa ni na ombo/ompvü etsa kako erana.

SECTION – C (Kyongyi Nsanlan)

4. **Shiang janlana:**
- (a) Yiren jo ntio la? Yiren olan jiang lona eni erana. **2**
- (b) **Yiren Shiang yitsünga tae kümtoka:** **2**
- (i) Oyi tsükshia nsamo tvü kyon.
- (ii) Likoe tae evamo ekümrümo.
- (c) **Yichak esütao tvü pia:** **2**
- (i) Zalanchia
- (ii) Wondanga
- (d) **Yitsüing shiang na tssoyio yi kümtoka:** **2**
- (i) Shishoe
- (ii) Nzan
5. **Etssyuchi epio ji ephan janlana:**
- (a) Ombo ha ete yamo alo? (*Yintüp kümtoka*) **1**
- (b) Püingnoe ji _____ woa. (*Mhachungyi khi pyingtoka*) **1**
- (c) Ashio jo rasan _____ nchyua. (*Kyantok etümtokyi khi pyingtoka*) **1**
- (d) Shi jo thera _____ opyon mmhona. (*Tepfüyi khi pyingtoka*) **1**
- (e) Onte na ombo ki rhovov tae vancho. (*Ntio eyieton sana erana*) **1**
- (f) Onte na loksa shiang tükcho. (*Yerüo von kümtoka*) **1**
- (g) ‘Vonkhyua’ yitsüing shina past tense tona future tense to kümtoka. **1**
6. **Yiren shiang Lothayi na khophia:** **5**
- Sometimes it’s appropriate to put someone else’s needs before your own. This is the meaning of sacrifice. Along with sacrifice comes some discomfort; perhaps even some pain. This is what makes sacrifice a value to live by.

SECTION – D (Motsüran Ekhaos)

7. Ntio nzyu lo Putney Health lo Ross Institute ji soyingcho la? **1**
8. Donphen emyumü ji jo ntio etüm soyingcho la? **2**

9. Ronald Ross na khenzhü motsünga eramo ji mmhona erana. 2
10. *“Ni kikhemvü Tssirolo jo tsüngerham ratsen eloe küma ni na tsintsi na vanala.”*
 (i) Yiren shi jo ocho na phycho la? 1
 (ii) Ocho thüngi ezocho la? 1
 (iii) Ntio tsükona yiren shi phycho la? 1
11. Donphen emyumü ji kvütolyui yanchecho sana erana. 3
12. Nkolo ete pyimtsümotsü jiang jo loroe soa na kvütolyui sosi yitacho sana erana. 4
13. a. Boaz na kvütolyui Ruth Soa vancho sana erana. 5
Mekana
 b. Ota na onyuro ji ejithechi lo sosi ewo motsü ji erana.
- Chungiyi**
14. “Rantsüngo tsi licho saliwo” yiren shijo chungiyi kvülo na khichecho la? 1
15. *“Yanaloyi yanren shüma chükka khi,
 Yanaloyi ni pomoe lo tsemü la.”*
 Yiren shi eroroa erana. 2
16. Kyon tsüka ji na lümbüm tssona osi okyak lilia ombo shom jiang thüngi na nzanchi ün lia na ntio tsoa la? 2
17. *“Ünkhyoiñtoe na esana enghokatokü tsükona,
 Potsow na a eküm ji etsi motsa nsüngrücho.”*
 Yiren shi eroroa. 3
18. Oroe otong motsünga ezao ji tona rentarenta na ezao ji to etsita erana. 3
19. Naga jipo lan shiang tsothimori osi onte na ntio meta fükae khicho sana erana. 4
 (i) Tsüngomo
 (ii) Jungli
 (iii) Chüm
 (iv) Kyong
20. a. Khenzhü etssyukata eroroa:
“Yamo khyingroe Rjüngten to thichei khi,

*Yamo loroe wosenten to thichei khi,
Mongjemojü mmhom na ün chichancho
Lona yantaro tssoa yicho sayi.”*

Mekana

5

- b.** Chungiyi “Janchoünzoe” ji yintssen ji erana.

Nchümntan motsü

21. Ntio tsükona opo ha opvü oni na onte tsokhying ji Zikao to tsayicho la? **2**
22. Zikao na nzyu kvüta tssoa thüng khapheni ewov methakcho la? Zikao na khayana vanathüng kvüthüng ombo nungra osi ezüpa chiyicho sana kvüto nchümcho la? **1+2=3**
23. **a.** Zikao ha opo oni ranpenranri motsü ji erana. **5**
- Mekana**
- b.** “Zikao na kvüthüng khyocheta yicho sana, opvü ha opo oni na ombo mman mmyoe tsothokvü tsükona oyam ngaro pvülo wotokcho.”
- (i) Ntio tssoa ji na ngaro ji pvü opoang na Zikao ji elümoto nzana vantokcho la? (2)
- (ii) Zikao na ngaro pvüa thüng ngaro ji pvü opoang na ntio ntio yantso picho la? (1)
- (iii) Ombo na yantso jiang oki hansi yia vana thüng olani na ntio tssocha sana mmhona erana. (2)
